

**Anna Brożek
&
Jacek Jadacki**

CALENDARIUM lwowskie Kazimierza Twardowskiego

Na prawach rękopisu.
© Anna Brożek & Jacek Jadacki.
Warszawa 2021.

Symbolem ‘●’ oznaczone są w *Calendarium* zdarzenia, dla których dysponujemy datą dzienną i miesięczną; natomiast symbolem ‘◇’ poprzedzamy opis zdarzeń, dla których dysponujemy tylko datą miesięczną lub roczną; Te ostatnie są wyszczególnione na początku danego roku.

1895

◇ Od chwili objęcia Katedry Filozofii w Uniwersytecie Lwowskim Twardowski brał udział w posiedzeniach Kółka Filozoficznego Czytelni Akademickiej.

- 18.10. Austriackie Ministerstwo Wyznań i Oświaty (*Ministerium für Kultus und Unterricht*) mianowało Twardowskiego z dniem 1.11 na stanowisko profesora nadzwyczajnego filozofii w Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Lwowskiego. Twardowski objął Katedrę Filozofii po Aleksandrze Raciborskim, który na własną prośbę przeszedł na emeryturę.
- 15.11. Twardowski wygłosił w Uniwersytecie Lwowskim pierwszy wykład: „Pojęcie filozofii”.
- 30.12. Twardowski został członkiem Towarzystwa Ludoznawczego we Lwowie.

1896

- 14.09. Austriackie Ministerstwo Wyznań i Oświaty powołało w Uniwersytecie Lwowskim na wniosek Twardowskiego pierwsze na ziemiach polskich Seminarium Filozoficzne. Seminarium rozpoczęło działalność w 1897; było ono dwustopniowe: składało się z proseminarium (ćwiczeń wstępnych) i seminarium właściwego.
- 10.10. Twardowski wygłosił inauguracyjny wykład uniwersytecki: „Psychologia wobec fizjologii i filozofii”; tekst wykładu stał się podstawą rozprawy pod takim samym tytułem.
- 6.11. Urodziła się trzecia – najmłodsza córka Twardowskiego: Maria; jej dwie starsze siostry urodziły się w Wiedniu: Helena w 1892, zaś Aniela w 1894.

1897

◇ Twardowski został członkiem honorowym Kółka Filozoficznego Czytelni Akademickiej.

- 20.09. Uniwersytet Lwowski wystąpił do austriackiego Ministerstwa Wyznań i Oświaty o profesurę zwyczajną dla Twardowskiego (a także dla Aleksandra Skórskiego).
- 24.10. Cenzura rosyjska wydała zezwolenie na druk w Warszawie I rocznika *Przeglądu Filozoficznego*; założycielem i redaktorem pisma był Władysław Weryho; Twardowski znalazł się wśród osób, które „współpracownictwo swoje przyrzekli”, a od 1906 formalnie reprezentował redakcję we Lwowie.

1898

◇ Twardowski podjął pierwsze w UL wykłady z psychologii eksperymentalnej (*O złudzeniach wzrokowych*). ◇ W V-VI poprowadził cykl 13 wykładów *Zarys psychologii* w Kółku Naukowym Towarzystwa Bratniej Pomocy Uczniów Politechniki Lwowskiej.

- 15.09. Austriackie Ministerstwo Wyznań i Oświat mianowało Twardowskiego z dniem 1.10 na stanowisko profesora zwyczajnego filozofii w Uniwersytecie Lwowskim. Twardowski objął katedrę zwyczajną po Euzebiuszu Czerkawskim, który przeszedł na emeryturę w 1892.

1899

◇ Wykładów uniwersyteckich Twardowskiego *O dążnościach reformatorskich na polu logiki formalnej* słuchali m.in. Jan Łukasiewicz, Stanisław Leśniewski, Tadeusz Kotarbiński i Tadeusz Czeżowski. ◇ Twardowski został członkiem redakcji wydawnictwa Związku Naukowo-Literackiego we Lwowie *Wiedza i Życie*. ◇ W latach 1899-1906 Twardowski prowadził corocznie cykl jedno- lub kilkusemionowy wykładów w ramach Powszechnych Wykładów Uniwersyteckich we Lwowie.

1900

- 30.01. Na Walnym Zgromadzeniu Towarzystwa Ludoznawczego we Lwowie Twardowski został wybrany na członka Zarządu.
- 21-24.07. Podczas obrad X Sekcji (Psychologicznej) IX Zjazdu Lekarzy i Przyrodników Polskich w Krakowie Twardowski 22.07 wygłosił referat „Sprawa klasyfikacji zjawisk psychicznych” oraz poprowadził dyskusję na temat „Jakie zjawiska psychiczne dostępne są obserwacji wewnętrznej?”.
- 7 i 10.12. Twardowski wziął udział w posiedzeniach naukowców lwowskich w Auli Uniwersytetu Lwowskiego zwołanych w celu utworzenia Towarzystwa dla Popierania Nauki Polskiej we Lwowie – i został jego członkiem-założycielem.

1901

◇ W półroczu zimowym r.ak. 1901/1902 Twardowski prowadził ćwiczenia z zakresu psychologii eksperymentalnej. ◇ Twardowski przygotował i rozpowszechnił w r. ak. 1900/1901 skrypt wykładów z *Psychologii* (nieodnaleziony).

- 19.01. Namiestnik Galicji, Leon Piniński, zatwierdził statut Towarzystwa Przyjaciół Nauk we Lwowie.
- 26.03. Twardowski wziął udział w I Walnym Zgromadzeniu Towarzystwa dla Popierania Nauki Polskiej we Lwowie.
- 26.10. Zarząd Towarzystwa Ludoznawczego we Lwowie przyjął rezygnację Twardowskiego z funkcji członka Zarządu.
- 3.11. W imieniu Zarządu Powszechnych Wykładów Uniwersyteckich Twardowski wygłosił słowo wstępne podczas inauguracji Wykładów.
- 19.11. Okupująca salę III Uniwersytetu Lwowskiego część młodzieży ukraińskiej – żądająca utrakwizmu (dwujęzyczności) w Uniwersytecie lwowskim lub utworzenia we

Lwowie uniwersytetu z ukraińskim (ruskim) językiem wykładowym – uniemożliwiła Twardowskiemu odbycie wykładu.

- 23.11. Odbył się wiec części polskiej młodzieży akademickiej, na którym napiętnowano zajęcia z 19.11 i uchwalono, że uczestnicy wiecu nie będą popierać ani idei utrakwizmu w Uniwersytecie Lwowskim, ani idei powołania osobnego uniwersytetu ukraińskiego we Lwowie.

1902

- 30.04. Twardowski wyraził zgodę na członkostwo w Wydziale Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych (powstałego 9.04.1884).
- 2.08. Młodsza siostra Twardowskiego, Malwina, wychodzi we Lwowie za mąż za Władysława Spannbauera.
- 16.11. Twardowski przemawiał na promocji *sub auspiciis Imperatoris* swego doktoranta – Jana Łukasiewicza.

1903

◇ *Przegląd Filozoficzny* w 4 zeszytach VI rocznika ogłosił konkursy na dwa tematy: „O przyczynowości” i „O metodzie w etyce”; Twardowski był współinicjatorem i członkiem *jury* tych konkursów. W 1906, w 1 zeszytach rocznika IX pisma podano, że w pierwszym konkursie pierwszą nagrodę otrzymała praca „Analiza i konstrukcja pojęcia przyczyny” Jana Łukasiewicza, a w drugim – praca „Metoda w etyce” Juliana Ochorowicza.

- 11.06. Z rekomendacji Twardowskiego (który z kolei działał na podstawie polecenia Stefana Pawlickiego z Uniwersytetu Jagiellońskiego) drugą katedrę filozofii w Uniwersytecie Lwowskim objął jako profesor nadzwyczajny – formalnie od 1.07 – Mściśław Wartenberg.
- 9.07. Senat Akademicki Uniwersytetu Lwowskiego wyraził Twardowskiemu podziękowanie za jego udział w organizacji Powszechnych Wykładów Uniwersyteckich i za zasługi „położone około rozszerzenia oświaty narodowej”.

1904

◇ Na okres od połowy IV do początku VII Twardowski otrzymał w Uniwersytecie Lwowskim urlop w celu odbycia podróży naukowej dla zapoznania się z pracownikami psychologicznymi w Europie zachodniej. W czasie tej podróży – sfinansowanej z zasiłku rządowego – Twardowski zatrzymał się w Berlinie, Getyndze, Giessen, Grazu, Halle, Lipsku, Paryżu, Pradze i Würzburgu (porządek alfabetyczny). ◇ W r.ak. 1904-1905 liczba członków Seminarium Filozoficznego w oddziale kierowanym przez Twardowskiego (drugi był kierowany przez Mściśława Wartenberga) doszła do 112. Po przeniesieniu Seminarium Filozoficznego do własnego lokalu Twardowski zaprowadził w nim *numerus clausus*, ograniczając liczbę uczestników w zasadzie do 30 osób; ostatecznie liczba ta wynosiła ok. 50 osób.

- 12.02. Z inicjatywy Twardowskiego powstało Polskie Towarzystwo Filozoficzne we Lwowie. W początkowym okresie na jego posiedzeniach zjawiało się ok. 20 słuchaczy.
- Przed 15.04. Twardowski przebywał we Wrocławiu.
- 18-21.04. Twardowski przebywał w Giessen, gdzie wziął udział w Kongresie Psychologii Eksperymentalnej.
- W końcu IV Twardowski przebywał w Paryżu.

- W połowie V Twardowski przebywał w Grazu, gdzie poznał się osobiście z Alexiusem von Meinongiem.
- 17.05. Twardowski przebywał w Berlinie.
- 4.07. Twardowski został wybrany po raz drugi na dziekana Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Lwowskiego (na r.ak. 1904-1905).

1905

- ◇ Polskie Towarzystwo Filozoficzne we Lwowie zainauguowało Bibliotekę Wydawnictw Polskiego Towarzystwa Filozoficznego – przekładem Davida Hume’a *Badań dotyczących rozumu ludzkiego* dokonany przez Twardowskiego i Jana Łukasiewicza.
- 15.05. Twardowski przemawiał na promocji *sub auspiciis Imperatoris* swego doktoranta – Bronisława Bandrowskiego.
- 23.05. Twardowski przemawiał na bankiecie z okazji poświęcenia Biblioteki Uniwersyteckiej.
- 2.06. Twardowski został podczas XI Walnego Zgromadzenia Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych wybrany na przewodniczącego towarzystwa; tym samym został – na czas swojej kadencji – przewodniczącym Komitetu Redakcyjnego miesięcznika *Muzeum*.
- 15.09. Austriackie Ministerstwo Wyznań i Oświaty odrzuciło wniosek Twardowskiego o utworzenie Pracowni Psychologicznej w Uniwersytecie Lwowskim.
- 22.11. Odbył się uroczysty obchód dziesięciolecia pracy Twardowskiego w Kółku Filozoficznym Czytelni Akademickiej; Jan Łukasiewicz wygłosił podczas obchodu odczyt „O znaczeniu pracy zbiorowej w dążeniu do prawdy”.

1906

- ◇ Twardowski – jako przewodniczący Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych – zainicjował wydawanie ozdobnej serii książek *Nauka i Sztuka*. Jako I tom serii ukazała się monografia Ludwika Kubali *Stanisław Orzechowski* (1905); ostatnim, XIII tomem serii, który ukazał się za prezesury Twardowskiego była monografia Zygmunta Batowskiego *Norblin* (1911).
- 13.01. Twardowski wziął udział w Walnym Zgromadzeniu Koła Krakowskiego Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych.
- 6.04. Twardowski wybierał się do Wiednia, gdzie miał przebywać co najmniej w dniach 9-12.04.
- 7.04. Twardowski zatrzymał się w Krakowie.
- 1.08. Zmarł we Lwowie ojciec Twardowskiego, Pius.
- 18 i 19.11. Twardowski wziął udział w Zjeździe Delegatów Austriackiego Towarzystwa Szkoły Średniej w Pradze.

1907

- ◇ *Przegląd Filozoficzny* w 2 zeszytach X rocznika ogłosił konkurs na rozprawę pt. „Wyjaśnienie i opis” z Twardowskim jako współinicjatorem i członkiem jury. W 1910, w 1-2 zeszytach rocznika XIII pisma podano, że żadna praca nie uzyskała nagrody. Rozpisano więc kolejny konkurs – tym razem na rozprawę pt. „Przyczynowość a stosunek funkcjonalny”; jak podano w 1912, w 1 zeszytach rocznika XV, nagrodę otrzymała praca „Przyczynowość a

stosunek funkcjonalny” Zygmunta Zawirskiego. ◇ Twardowski przekształcił ćwiczenia z psychologii eksperymentalnej w Pracownię Psychologii Eksperymentalnej.

- 23.01. W budynku Uniwersytetu Lwowskiego doszło do zamieszek wywołanych przez studentów ukraińskich; część uczestników zajęć została aresztowana.
- 2.03. Zebranie profesorów i docentów Uniwersytetu Lwowskiego uchwaliło jednogłośnie „Oświadczenie w sprawie polskości Uniwersytetu Lwowskiego” rozpoczynające się od słów: „Uniwersytet Lwowski jest zakładem naukowym polskim”, a kończące słowami „Uniwersytet Lwowski, jak dotąd jest polskim, tak też i na przyszłość polskim pozostać powinien”.
- 7.03. Twardowski był członkiem deputacji profesorów i docentów Uniwersytetu Lwowskiego do władz w Wiedniu, przedstawiającej im „Oświadczenie w sprawie polskości Uniwersytetu Lwowskiego”.
- 3.06. Twardowski zagał XXII Walne Zgromadzenie Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych.
- 22-25.07. Na wniosek Twardowskiego przekształcono Sekcję Psychologiczną X Zjazdu Lekarzy i Przyrodników Polskich we Lwowie na Sekcję Filozoficzną, której Twardowski został gospodarzem; podczas jej obrad przedstawił 22.07 referat „O idio- i allogenetycznych teoriach sądu”.
- 8.11. Rano Twardowski wrócił z Wiednia do Lwowa.

1908

◇ Twardowski (z żoną) po raz pierwszy odwiedził Częstochowę. ◇ Twardowski przygotował i rozpowszechnił w r. ak. 1908/1909 skrypt wykładów *Psychologia myślenia* (nieodnaleziony). ◇ Od zimy 1908-1909 Twardowski osobiście reorganizował kancelarię Uniwersytetu Lwowskiego i sprawy wpisów studenckich.

- 3.03. Twardowski został wybrany na członka Wydziału Towarzystwa dla Popierania Nauki Polskiej we Lwowie.
- 12.04. Namiestnik Galicji, Andrzej Potocki, przebywający we Lwowie, został zamordowany przez nacjonalistę ukraińskiego, Myrośława Siczynskiego, studenta Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Lwowskiego; wydarzenie to wstrząsnęło Twardowskim.
- 7.06. Twardowski otworzył dwudniowy Zjazd Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych w Krakowie „pod hasłem pracy dla szkoły, dla młodzieży i dla narodu”.

1909

◇ Twardowski przygotował i rozpowszechnił w r. ak. 1908/1909 skrypt wykładów *Psychologia myślenia* (zachowany).

- 2-15.04. Twardowski przebywał poza Lwowem.
- 8.05. Twardowski wpadł na pomysł wydawania *Ruchu Filozoficznego*.
- 5/6-17.10. Twardowski przebywał w Warszawie.
- 29.10. Twardowski wziął udział w Zjeździe Historyczno-Literackim im. Juliusza Słowackiego, inaugurującym obchód stulecia urodzin Juliusza Słowackiego we Lwowie.
- 3.11. Twardowski uczestniczył w Kongresie Pedagogicznym we Lwowie.
- 16.12 Twardowski wziął udział jako sędzia przysięgły w jednej z toczących się we Lwowie rozpraw.

1910

- 14-20.02 Twardowski przebywał w Warszawie.
- Przed 8.03. Stały Komitet Warszawski Zjazdu Neurologów, Psychiatrów i Psychologów Polskich wybrał Twardowski w poczet swoich członków.
- W końcu III Twardowski podczas pobytu w Warszawie zatrzymał się u Władysława Weryhy.
- Ok. 12.04. Twardowski wyjechał na dzień do Krakowa, potem na kilka dni do Wiednia.
- 19.12.04. Twardowski przebywał w Innsbrucku na Kongresie Psychologii Eksperymentalnej, skąd pojechał do Paryża.
- 7.05. Twardowski powrócił z zagranicy, a potem był w Krakowie na Walnym Zgromadzeniu Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych.
- 2.07. Twardowski przemawiał – w imieniu Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych TNSW – na uroczystym pożegnaniu ustępującego z katedry Bronisława Radziszewskiego.
- 19.09. Twardowski przyjął zaproszenie Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Przemyślu z 16.09, aby wygłosić wykład na rzecz Towarzystwa w czasie między 3 a 8 października (z wyjątkiem 6 października); proponowane tytuły: (1) „Jak określić filozofię?”; (2) „Pojęcie miłości i nienawiści”; (3) „Ogólny charakter filozofii nowożytnej”. Nie jest jasne, czy Twardowski któryś z tych odczytów wygłosił. W sprawozdaniu Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Przemyślu za lata 1909-1919 żaden z tych odczytów nie został wyszczególniony.
- 28.09. Odbyło się I Walne Zgromadzenie Towarzystwa Pedagogicznego we Lwowie, które powstało z inicjatywy Twardowskiego.
- 4.11. Podczas setnego posiedzenia PTF ofiarowano Twardowskiemu tableau z fotografiami członków Towarzystwa i z dedykacją: „Swemu przewodniczącemu, profesorowi doktorowi Kazimierzowi Twardowskiemu, Polskie Towarzystwo Filozoficzne w dniu setnego posiedzenia naukowego 4/XI 1910 r. w dowód czci dla zasług położonych około tworzenia i krzewienia myśli filozoficznej.
- 26.11. Twardowski zrezygnował „z powodu licznych zajęć” z funkcji prezesa Towarzystwa Gimnazjum Żeńskiego im. Słowackiego we Lwowie; równocześnie z Zarządu Towarzystwa ustąpiła jego żona Kazimiera.

1911

- 15.01. Ukazał się 1 numer założonego przez Twardowskiego *Ruchu Filozoficznego*; Twardowski był jego redaktorem i wydawcą do śmierci (z przerwą w latach 1915-1917).
- 18.02 Twardowski wyjechał na tydzień do Wiednia „w sprawach urzędowych”, zaproszony przez austriackie Ministerstwo Wyznań i Oświaty.
- 19.05. Twardowski został wybrany na członka-korespondenta Akademii Umiejętności w Krakowie.
- 5.06. Twardowski złożył przewodnictwo Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych. Za jego prezesury liczba członków Towarzystwa się podwoiła (do 1879); zwiększyła się objętość i podwoił nakład *Muzeum* (do 2150).
- 17-19.06. Twardowski przebywał w Krakowie.
- 18-22.07. Twardowski brał udział w posiedzeniach Sekcji Filozoficznej XI Zjazdu Lekarzy i Przyrodników Polskich w Krakowie.

1912

◇ Twardowski utworzył redakcję polskiego działu międzynarodowej bibliografii filozoficznej *Die Philosophie der Gegenwart*, wydawanej w Heidelbergu przez Arnolda Rugego. ◇ We

Lwowie obchodzono uroczyste 250-lecie utworzenia Uniwersytetu Lwowskiego przez króla Jana Kazimierza.

- 27.06. Twardowski zapowiedział wyjazd do Wiednia.
- 14.11. Twardowski zapowiedział bytność w Krakowie „z początkiem następnego tygodnia”.

1913

◇ Prawdopodobnie po raz pierwszy pojawił się w druku termin „Szkoła Lwowska” – w tekście Tatarkiewicza. ◇ Z inicjatywy Twardowskiego PFFwL zaczęło wydawać serię *Odczytów filozoficznych*; jako I tom ukazały się *Humanistyczne i empiryczne pierwiastki w nauce* Mariana Borowskiego. ◇ Twardowski przewodniczył Polskiemu Komitetowi Organizacyjnemu IV Nadzwyczajnego Zjazdu Higieny Szkolnej w Buffalo; został też członkiem honorowego prezydium Zjazdu. ◇ W roku akademickim 1913/1914 grono uczniów Twardowski pod jego redakcją pracowało nad *Słownikiem filozoficznym*. Zakończono litery *A* i *B*.

1914

◇ Pensja Twardowskiego w tym roku wynosiła 9000 koron *plus* 1000 koron dodatku aktywalnego (por. notatkę na ten temat z 18.10.1895). ◇ Twardowski wygłosił dwa referaty w Towarzystwie Filozoficznym przy Uniwersytecie Wiedeńskim.

- 16.02. Twardowski wziął udział w posiedzeniu Wydziału Historyczno-Filozoficznego Akademii Umiejętności w Krakowie, gdzie przedstawił referat pracy Tadeusza Kotarbińskiego „Utylitaryzm w etyce Milla i Spencera”.
- 18.05. Twardowski był w Krakowie, gdzie prawdopodobnie wysłuchał prezentacji pracy Tadeusza Grabowskiego „Homogenizm (filozofia jednorodności)” na posiedzeniu Wydziału Historyczno-Filozoficznego Akademii Umiejętności.
- Na początku czerwca Senat Akademicki Uniwersytetu Lwowskiego powierzył Twardowskiemu funkcję rektora Uniwersytetu Lwowskiego; z powodu wojny Twardowski sprawował tę funkcję aż 3 lata (1914-1917).
- W VII Twardowski został wiceprezesem Wydziału Gospodarczego XII Zjazdu Lekarzy i Przyrodników Polskich we Lwowie; z powodu wojny zjazd odbył się dopiero w 1925 (bez udziału Twardowskiego).
- 28.07. Wybuchła I Wojna Światowa.
- 17.08. Rozpoczęły się działania na froncie wschodnim I Wojny Światowej (wkroczenie wojsk rosyjskich do Prus Wschodnich).
- Na początku IX Twardowski objął w Poroninie funkcję komendanta Straży Obywatelskiej.
- 3-4.09. Rosjanie wkroczyli do Lwowa.
- 19.09.1914-2.07.1915. Twardowski przebywał w zasadzie w Wiedniu.
- 23.09. Twardowski objął w Wiedniu formalnie funkcję rektora Uniwersytetu Lwowskiego.
- W październiku pod zarządem Twardowskiego jako rektora Uniwersytetu Lwowskiego rozpoczął w Wiedniu działalność Fundusz Zapomogowy Polskiej Młodzieży Akademickiej.

1915

◇ W VI Twardowski został członkiem honorowym Polskiego Stowarzyszenia Akademickiego *Ognisko* w Wiedniu.

◇ W Wiedniu odbyła się promocja *sub auspiciis Imperatoris* trzeciego doktoranta Twardowskiego – Tadeusza Czeżowskiego.

- 1.03. Twardowski zainaugurował działalność Domu Akademickiego w Wiedniu na 270 miejsc dla słuchaczy szkół wyższych z Galicji i Bukowiny. Dom istniał do listopada tego roku, kiedy młodzież mogła „gremialnie” wrócić do Lwowa.
- 27.03. Twardowski otworzył Kurs Uzupełniający dla Nauczycieli Szkół Średnich.
- 29.04. W Wiedniu zawiązał się Naczelny Komitet Opieki nad Byłymi Legionistami oraz Wdowami i Sierotami po Poległych Legionistach – do którego wszedł przed 22.12 Twardowski.
- 22.06. Rosjanie ewakuowali się ze Lwowa, zabierając ze sobą zakładników, wśród których był m.in. Tadeusz Rutowski, prezydent miasta.
- 30.06. We Lwowie zawiązał się Obywatelski Komitet dla Uczczenia Pamięci Działalności Tadeusza Rutowskiego; na czele komitetu stanął Twardowski.
- 5.07. Twardowski przybył z Wiednia do Lwowa.
- W VII przeniesiony został z Wiednia do Lwowa Fundusz Zapomogowy Polskiej Młodzieży Akademickiej.
- 11-12.10. Twardowski wyjechał ze Lwowa do Krakowa.
- 23.10. Odbyło się we Lwowie 160 (a pierwsze po przeszło całorocznej przerwie) posiedzenie Polskiego Towarzystwa Filozoficznego, podczas którego uczestnicy wysłuchali „Wspomnienia pośmiertnego o Bronisławie Bandrowskim” Jana Łukasiewicza.

1916

- 2.04. Twardowski wziął udział w odsłonięciu na Wałach Hetmańskich drewnianego pomnika tzw. Żelaznego Rycerza Miasta Lwowa, upamiętniającego zbiórkę pieniędzy Lwowian dla wdów i sierot po żołnierzach i legionistach walczących w latach 1914-1916; ofiarodawcy mieli prawo nabicia pamiątkowego gwoźdźca na figurze.
- 10.04. Na Zebraniu Ogólnym Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Poznaniu wybrano Twardowskiego na członka honorowego towarzystwa.
- 5.05. Delegacja Uniwersytetu Lwowskiego z Twardowskim na czele została przyjęta przez namiestnika Galicji – barona Ericha Dillera.
- 5.05. Twardowski (wraz z Antonim Juraszem, Adamem Krechowieckim, Tadeuszem Rybkowskim Aleksandrem Voglem i Mieczysławem Zawadzkiem) podpisał w imieniu Koła Literacko-Artystycznego we Lwowie ogłoszony w dziennikach lwowskich apel o następującej treści: „W dniu dzisiejszym przypada siedemdziesiąta rocznica urodzin Henryka Sienkiewicza. Czas wojny nie pozwala uczcić w pełni, jak by tego pragnął ogół, wielkiego pisarza i obywatela; należy [więc] obrać formę skromniejszą i dla wszystkich dostępną. Koło Literacko-Artystyczne w myśl objawionych z najpoważniejszych stron życzeń daje przeto inicjatywę do wystosowania adresu, który przesłany będzie dostojnemu Jubilatowi. Akt ten podpiszą nasze instytucje naukowe, kulturalne i obywatelskie, niemniej uczestniczyć mogą w tym objawie hołdu i osoby poza nimi stojące. Prócz rozesłanych arkuszy, adres wyłożony jest do podpisania w Kole Literacko-Artystycznym, w Kasynie Miejskim, w księgarniach pp. Altenberga, Gubrynowicza i Połonieckiego, w Czytelni Naukowo-Beletrystycznej i w [Instytucie Literackim] *Lektor*”. *Nb.* Sienkiewicz był członkiem honorowym Koła Literacko-Artystycznego we Lwowie. Twardowski też podpisał – jako rektor – list Senatu Akademickiego do Henryka Sienkiewicza, w którym znalazł się m.in. fragment: „Nazwisko Twoje stało się dla cudzoziemca nazwiskiem Polaka w ogóle w najlepszym, najszlachetniejszym wyrazu tego znaczeniu, Polaka obdarzonego geniuszem, Polaka,

kochającego ponad wszystko swój naród, Polaka, rozumiejącego prawa innych, ale równocześnie świadomego swych własnych, niezmarłych praw do własnego, historycznego życia, Polaka, nieprzestającego wierzyć ani na chwilę, iż z tego krwawego zamętu, w jaki świat się dziś stoczył, wyłoni się nareszcie – Sprawiedliwość.” *Nb.* Henryk Sienkiewicz z okazji 250-lecia Uniwersytetu Lwowskiego otrzymał tytuł doktora praw *h.c.* tego uniwersytetu.

- 11.05. W Cieszynie, w siedzibie Naczelnej Komendy Armii Austriackiej, Twardowski wręczył arcyksięciowi Fryderykowi, marszałkowi polowemu, dyplom doktora *h.c.* UL. Obecny był m.in. Twardowski.
- 18.05. Twardowski zagał otwarcie Odczytów Wojennych we Lwowie, zainicjowanych przez Polskie Archiwum Wojenne dla gromadzenia funduszy na polskie dokumenty i pamiątki wojenne.
- 18.05. Deputacja studentów ukraińskich – domagających się założenia uniwersytetu ukraińskiego we Lwowie – została przyjęta przez austriackiego Ministra Wyznań i Oświaty Maxa Hussarka.
- 10.06. Twardowski wziął udział w uroczystym posiedzeniu Akademii Umiejętności w Krakowie.
- 20.06. Twardowski Uczestniczył w rozpoczęciu „uroczystości rocznicy odzyskania Lwowa”.
- 22.07. Twardowski zagał w Auli Uniwersytetu Lwowskiego posiedzenie Komitetu Pań w sprawie zbiórki na rzecz Domu Akademickiego im. Mickiewicza.
- 30.07. Rada Fundacyjna Domu Akademickiego im. Mickiewicza urządziła zbiórkę uliczną dla zebrania funduszy na konserwację budynku; w zbiórce uczestniczył Twardowski; zebrano 4142,30 koron.
- 17.08. Odbyła się – z udziałem Twardowskiego – poufna narada „wybitnych obywateli” Lwowa w sprawie ewentualnej ewakuacji miasta.
- 11.09. Twardowski uczestniczył w posiedzeniu – powołanego przez Centralny Komitet dla Zakładania i Prowadzenia Wojskowych Instytucji Dobroczynnych – Komitet Kuchni Wojennej, prowadzącego od 15.08 bezpłatną jadłodajnię dla mieszkańców Lwowa; do komitetu weszła m.in. żona Twardowskiego, Kazimiera, i ich córka, Maria.
- 8.10. Twardowski uczestniczył w poufnej naradzie „grona obywateli” Lwowa w sprawie aprowizacji miasta.
- 16.10. Odbyła się uroczysta inauguracja roku akademickiego w Uniwersytecie Lwowskim z udziałem Twardowskiego.
- 20.10. Twardowski otrzymał od członków Polskiego Towarzystwa Filozoficznego we Lwowie adres hołdowniczy z okazji pięćdziesiątych urodzin wraz z darem pieniężnym w wysokości 510 koron. Twardowski przeznaczył go na Fundusz Wydawniczy Pism Bronisława Bandrowskiego.
- 9.11. W związku z aktem z 5.11 (w którym gubernatorzy austriacki i niemiecki okupowanych ziem zaboru rosyjskiego proklamowali utworzenie „samodzielnego” Królestwa Polskiego) Twardowski wziął udział w nabożeństwie dziękczynnym za wskrzeszenie Polski w bazylice lwowskiej.
- 29.11. Twardowski wybrał się do Wiednia.
- 21.12. Twardowski zagał akademię żałobną ku czci Sienkiewicza w Auli Uniwersytetu Lwowskiego.

- 18.01. Kasyno i Koło Literacko-Artystyczne we Lwowie przeznaczyło salę w swoim gmachu do dyspozycji Polskiego Towarzystwa Filozoficznego we Lwowie.
- 17.02. W Sali Resursy Kupieckiej w Lublinie odczytane zostało przemówienie Twardowskiego inauguracyjne Powszechnych Wykładów Uniwersyteckich (Twardowski nie był obecny z powodu choroby).
- 13 i 14.04. Twardowski wziął udział w ankiecie Towarzystwo dla Popierania Nauki Polskiej we Lwowie w sprawie ustalenia zasad pisowni polskiej.
- 22.04. Twardowski wygłosił przemówienie na zebraniu towarzyskim („zamiast święconego”) w Czytelni Akademickiej.
- 29.04. Twardowski złożył mandat członka Zarządu Głównego Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych oraz ustąpił z Komitetu Redakcyjnego *Muzeum*.
- 2.05. Twardowski wziął udział w obchodach Konstytucji 3 Maja urządzonych staraniem Towarzystwa Szkoły Ludowej.
- 3.05. W rocznicę uchwalenia Konstytucji 3 Maja w lwowskiej bazylice archikatedralnej odbyło się „solenne nabożeństwo” z udziałem m.in. abpa, Senat Akademicki *in corpore* na czele z Twardowskim, uczestników Powstania 1863 oraz oficerów Legionów Polskich oraz „nieprzebranych tłumów publiczności, które świątynię wypełniły po brzegi”.
- 9.05. W lwowskiej archikatedrze łacińskiej odprawione zostało nabożeństwo pontyfikalne z okazji rocznicy urodzin austriackiej cesarzowej Zyty – z udziałem m.in. Twardowskiego (jako rektora).
- 15/16.05. Twardowski zawiesił wykłady w Uniwersytecie Lwowskim na czas studenckiego strajku solidarnościowego z młodzieżą uczelni warszawskich protestującej przeciwko aresztowaniu przez władze niemieckie dwóch studentów.
- 28-30.05. Twardowski przebywał w Krakowie, gdzie 19.05 wziął udział w Walnym Zgromadzeniu Akademii Umiejętności w Krakowie.
- 1.06. Twardowski został wybrany na członka Warszawskiego Instytutu Filozoficznego.
- 3.06. Brat Twardowskiego, Juliusz, został mianowany przez rząd austriacki na stanowisko Ministra dla Galicji; pełnił tę funkcję do 25.07.1918.
- 7.06. Twardowski utworzył z przekazanych mu przez Henryka Halbana pieniędzy fundusz, z którego odsetki przeznaczył na coroczne stypendium dla „zdolnej, pilnej, wzorowo się prowadzącej zwyczajnej słuchaczce Wydziału Filozoficznego tutejszego uniwersytetu, narodowości polskiej”, wręczane corocznie na początku ferii letnich na wyjazd na wieś dla wzmocnienia zdrowia.
- 7.06. Twardowski wziął udział w otwarciu hotelu Gospody dla Żołnierzy Armii Austriacko-Węgierskiej we Lwowie.
- 26.06. Cesarz nadał Twardowskiemu Krzyż Komandorski Orderu Franciszka Józefa z dekoracją wojenną „w uznaniu szczególnie patriotycznej i ofiarnej działalności na wojnie”.
- 7.09. Twardowski przemawiał na pogrzebie Mariana Smoluchowskiego w Krakowie.
- 13/14.09. Twardowski wrócił do Lwowa.
- 21.09. Podczas uroczystego zakończenia kadencji rektorskiej Twardowskiego wręczono mu „stalowy pierścień od członków Senatu Akademickiego z herbem uniwersyteckim i napisem wewnątrz: Rektorowi lat 1914-1917 Senat”.
- 8.10. W rękach Twardowski pozostał Fundusz Zapomogowy Polskiej Młodzieży Akademickiej.

1918

◇ Twardowski był prawdopodobnie członkiem Komitetu Fundacja im. Karola Szajnochy. Zaproponowano mu także, by został prezesem Towarzystwa Miłośników Przeszłości Lwowa (działającego od 1906).

- 19.01. Twardowski wziął udział – jako delegat Towarzystwa dla Popierania Nauki Polskiego we Lwowie – w ankiecie Akademii Umiejętności w Krakowie w sprawie ustalenia zasad pisowni polskiej.

- 9.02. Podpisany został Traktat Brzeski między Austro-Węgrami i Niemcami a Ukrainą, oddający jej m.in. Chełmszczyznę i część Podlasia; na wieść o tym Twardowski zerwał wszelkie kontakty z niemieckim konsulem generalnym we Lwowie, Edwardem Heinzem.

- 21.02. Twardowski reprezentował Polskie Towarzystwo Filozoficzne we Lwowie na zgromadzeniu przedstawicieli lwowskich towarzystw naukowych, podczas którego uchwalono jednomyślnie protest przeciwko Traktatowi Brzeskiemu.

- 4-25.06. Twardowski przebywał w Warszawie; w czasie pobytu w Warszawie: spotkał się z członkami Rady Regencyjnej Królestwa Polskiego; prawdopodobnie jako członek Komisji Stabilizacyjnej omawiał kompetencje tworzonego Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego i nowy statut Uniwersytetu Warszawskiego; wziął udział w posiedzeniu Rady Naukowej Kasy im. Mianowskiego; uczestniczył w trzech posiedzeniach Warszawskiego Instytutu Filozoficznego poświęconych słownikowi terminologicznemu filozofii (którego był projektodawcą).

- 6.06. Twardowski złożył kwiaty na grobie Władysława Weryhy na Powązkach; wziął też udział w odsłonięciu tablicy na ratuszu miejskim w setną rocznicę śmierci Jana Henryka Dąbrowskiego.

- 15.06. Twardowski omawiał z członkami Warszawskiego Instytutu Filozoficznego sprawę *Słownika filozoficznego*, zjazdu filozoficznego i wydawnictwa filozoficznego w językach obcych.

- 17.06. Zaproszony przez regenta Józefa Ostrowskiego – Twardowski przeprosił, że nie będzie mógł przyjąć zaproszenia „z powodu braku fraku”.

- 21.06. Twardowski wziął udział w pierwszym posiedzeniu Rady Stanu Królestwa Polskiego.

- 25.06. Twardowski wziął udział w pogrzebie Edwarda Abramowskiego na Powązkach.

- 26.06. Twardowski wyjechał „na kilka dni” do Wiednia.

- 31.08. Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego wystosowało do Twardowskiego oficjalne zapytanie, pod jakimi warunkami objąłby Katedrę Psychologii Uniwersytetu Warszawskiego.

- 20.09. Twardowski uczestniczył po raz ostatni jako prorektor w posiedzeniu Senatu Akademickiego Uniwersytetu Lwowskiego.

- 22.09. W gronie swoich uczniów Twardowski dyskutował kwestię, „o ile patriotyzm można pogodzić z etyką”.

- 25.09. Twardowski ostatecznie odpowiedział negatywnie na propozycję Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego objęcia Katedry Psychologii Uniwersytetu Warszawskiego.

- 11.10. Twardowski rozpoczął ćwiczenia dla początkujących; jak odnotował w *Dziennikach*: „Przewaga wielka uczestników i uczestniczek żydowskich i ruskich”.

- 22.10. Twardowski został członkiem Komisji Szkolnej przy Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

- 27.10. Twardowski został przewodniczącym Rady Nadzorczej Komsumu Uniwersyteckiego we Lwowie.

- 30.10. Twardowski spotkał się w Lublinie z Romanem Ingardenem.

- 31.10-4.11. Twardowski przebywał w Warszawie, gdzie jego uczniowie uchwalili wobec zbliżania się 25-tej rocznicy działalności akademickiej Twardowskiego „wydać zbiorowo [...] [jego] niedostępne w handlu księgarskim prace”.
- 1.11. Twardowski wziął udział w posiedzeniu w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie zasad organizacji szkolnictwa w zjednoczonej Polsce; otrzymał przy tej okazji od ministra Antoniego Ponikowskiego propozycję objęcia stanowiska stanu dla Działu Szkolnictwa i Oświaty w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, ale Twardowski odmówił; z odbytych konferencji „spisano osobny protokół, którego odbitkę” Twardowski przechowywał (protokołu nie odnaleziono).
- 5-23.11. Twardowski przebywał w Krakowie; tutaj otrzymał telegram z Lublina, że Lwów i Przemyśl zostały zajęte przez wojska ukraińskie (walki o Lwów trwały w okresie 1.11.1918-22.05.1919); Twardowski wziął czynny udział w organizowaniu odsieczy dla Lwowa – m.in. rozmawiał z abpem Józefem Teodorowiczem i z przybyłym z Warszawy gen. Tadeuszem Rozwadowskim, a także mjr. Franciszkiem Kleebergiem i płk. Władysławem Sikorskim.
- 6.11. Twardowski zwiedził Muzeum Czartoryskich.
- 11.11. Zakończyła się I Wojna Światowa.
- 13-14.11. Twardowski zwiedził wystawę sztuk pięknych w Krakowie, a następnie – Wawel.
- 22.11. Twardowski otrzymał wiadomość o ewakuacji wojsk ukraińskich ze Lwowa.
- 23.11. Twardowski wyruszył pociągiem wojskowym do Lwowa (linia kolejowa Przemyśl-Lwów była w rękach polskich, ale tereny na północ i na południe od niej zajęte były przez wojska ukraińskie).
- 25.11. Po przybyciu na dworzec lwowski – Twardowski przeczytał w dziale „Korespondencja rozdzielonych” wychodzącej we Lwowie od 6.11 *Pobudki* (nr 20, s. 4): „Prof. Kaz. Twardowski, Kraków, [Hotel] Europejski. Żona i córki zdrowe; niegłodne”.
- 30.11.1918-25.03.1919. Co najmniej w tym okresie Twardowski brał udział w patrolach Miejskiej Straży Obywatelskiej we Lwowie; dwukrotnie odmówił objęcia proponowanego mu stanowiska komendanta straży dla I dzielnicy Lwowa.
- 20.12. Rząd Polski (reprezentowany przez Czeżowskiego i Łukasiewicza) objął oficjalnie swoją jurysdykcją Uniwersytet Lwowski, Politechnikę Lwowską i Akademię Weterynarii we Lwowie.
- 21.12. Bp Bolesław Twardowski (jeszcze nie konsekrowany) złożył wizytę Twardowskiemu, aby nakłonić go do zmiany negatywnego stanowiska w sprawie pozostawienia wydziałów teologicznych w uniwersytetach polskich; Twardowski nie zmienił zdania.

1919

◇ Z inicjatywy Twardowskiego Polskie Towarzystwo Filozoficzne we Lwowie zaczęło wydawać serię *Badań Psychologicznych*; jako I tom ukazała się praca *O wrażeniach położenia i ruchu. Odtwórcze wyobrażenia węchowe w stosunku do wzrokowych i słuchowych* Stefana Błachowskiego.

- 5.01. Bolszewicy zajęli Wilno; 19.04 odbite zostało przez Wojsko Polskie.
- 9.01. Brat Twardowskiego, Juliusz, ożenił się w Wiedniu z Pauliną Schwabe, *primo voto* Smolinową.
- 12.01. Twardowski wziął udział w konsekracji bpa Bolesława Twardowskiego w archikatedrze lwowskiej.
- 23.01. Twardowski otrzymał wiadomość o mianowaniu Jana Łukasiewicza na stanowisko Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

- 7.02. Twardowski przygotował tekst przepisów organizacyjnych dla Uniwersytetu Warszawskiego.
- 24.02. Twardowski spotkał się z członkami międzynarodowej Misji Koalicyjnej na five'ie u rektora Uniwersytetu Lwowskiego, prof. Antoniego Jurasza.
- 19.03. Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego powołało Twardowskiego na stanowisko prezesa Komisji Egzaminacyjnej dla Kandydatów na Nauczycieli Szkół Średnich.
- 22.03. Twardowski pożegnał się z gen. Tadeuszem Rozwadowskim – wysłanym do Francji dla objęcia tam szefostwa misji wojskowej.
- 15.04. Profesorowie i docenci lwowscy – a wśród nich Twardowski – podpisali oświadczenie przeciwko projektom ograniczenia nauki języków klasycznych w gimnazjach, gdyż stanowiłoby to „zerwanie z tradycjami kultury polskiej i stanowiłoby niebezpieczeństwo dla przyszłości naszego życia duchowego” oraz „groziłoby obniżeniem poziomu cywilizacji narodowej”.
- 3.05. Twardowski brał udział w pierwszym lwowskim obchodzie rocznicy Konstytucji 3 Maja w odrodzonej Polsce.
- 28.05. Twardowski uczestniczył w uroczystym ślubowaniu profesorów i docentów prywatnych Uniwersytetu Lwowskiego na wierność państwu polskiemu.
- 2.06. Twardowski wziął udział w spotkaniu z szefem Sekcji Szkół Średnich Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Tadeuszem Łopuszańskim, w sprawie struktury szkół średnich w Polsce.
- 15.06. Kazimierz Ajdukiewicz został ranny w twarz i szyję w pociągu pancernym pod Złoczowem.
- 27.06-8.07. Twardowski przebywał w Warszawie biorąc udział w ankiecie dotyczącej studiów uniwersyteckich w Polsce.
- 19.07. Twardowski postanowił ograniczyć palenie papierosów do „pory pokolacyjnej”.
- 28-30.07. Twardowski przebywał w Warszawie, gdzie przyjechał na wezwanie Ignacego J. Paderewskiego; odbył z nim półgodzinną rozmowę; spotkał się też z urzędującym ministrem – Janem Łukasiewiczem.
- 3.09. Twardowski był na grobie Bronisława Bandrowskiego i Mariana Raciborskiego w Zakopanem.
- 17.09. Ajdukiewicz („Ducio”) oświadczył się o rękę Marii Twardowskiej; oświadczyzny zostały przyjęte; odtąd stał się częstym wieczornym gościem u Twardowskich.
- 13.10. Twardowski rozpoczął pierwszy wykład kursu *Głównie kierunki etyki naukowej* w wolnej Polsce. Odnotował w *Dziennikach*: „Wziąłem asumpt, by przemówić o wielkiej zmianie, zaszłej odkąd ostatni raz stałem – w październiku 1918 – na tejże katedrze. Zwróciłem uwagę na obowiązki, które spływają na obecnie żyjących Polaków z faktu wszeszenia Polskie. Konieczność pracy – sumiennej, uczciwej. Precz z błagą wszelką. Więć i w uniwersytecie.”
- 25.10. Twardowski wziął udział w pierwszej w wolnej Polsce inauguracji roku akademickiego Uniwersytetu Lwowskiego.
- 27.10. Odbyło się (prawdopodobnie pierwsze) posiedzenie Seminarium Russellowskiego Polskiego Towarzystwa Filozoficznego we Lwowie, poświęconej analizie pism Bertranda Russella; kolejne posiedzenia sekcji odbywały się co tydzień (ale z przerwami) w poniedziałek co najmniej do 5.07.1920; brali w nich udział poza Twardowskim m.in. Ajdukiewicz, Łukasiewicz i Smolka.
- 20.12. Kolokwium z I trymestru wykładów Twardowskiego zdawało ok. 100 osób.

1920

◇ Przebywający we Lwowie Stanisław Grabski zaproponował Twardowskiemu objęcie stanowiska dyrektora Instytutu Kształcenia Dyrektorów Szkół Średnich. ◇ Komitet Profesorski Uniwersytetu Lwowskiego – z Henrykiem Halbanem i Twardowskim – rozdzielał w r.ak. 1920/1921 pomoc finansową i rzeczową pochodzącą z następujących instytucji anglo-amerykańskich: Misji Polskiej Amerykańskiego Wydziału Ratunkowego, Stowarzyszenia Anglo-Amerykańskiego *Przyjaciele* i Wszechświatowego Stowarzyszenia Młodzieży Chrześcijańskiej

- 16.01. Odkonano pierwsze posiedzenie stworzonego przez Twardowskiego Konwersatorium Filozoficznego Młodzieży Akademickiej.
- Na początku stycznia Twardowski przebywał w Warszawie na zjeździe przedstawicieli wydziałów filozoficznych z całej Polski – zwołanym przez Sekcję Szkół Wyższych Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.
- 26.02. Uniwersytet Lwowski otrzymał – jak swoją główną siedzibę – gmach b. Sejmu Krajowego.
- 28.03 Twardowski zrezygnował z funkcji prezesa/przewodniczącego oraz członka rady Nadzorczej Związek Gospodarczy Profesorów Uniwersytetu i Akademii Weterynarii we Lwowie; 17.04 rezygnacja została przyjęta.
- 10.04. Najmłodsza córka Twardowskiego, Maria, wyszła we Lwowie za mąż za Kazimierza Ajdukiewicza.
- 18.06. Twardowski został wybrany na członka czynnego Towarzystwa Naukowego we Lwowie.
- W VII Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Tadeusz Łopuszański, zaproponował Twardowskiemu objęcie stanowiska kuratora jednego z tworzonych okręgów szkolnych (propozycja nie została przyjęta).
- 16-22.09. Twardowski przebywał w Warszawie, gdzie rozmawiał m.in. z min. Maciejem Ratajem o utworzeniu uniwersytetu ruskiego i propozycji objęcia stanowiska szefa jednego z departamentów Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (której Twardowski nie przyjął).
- 18.10. Twardowski został delegatem Zarządu Związek Polskich Towarzystw Naukowych we Lwowie w Radzie Nadzorczej Kasy im. Mianowskiego w Warszawie.
- 23.11 Twardowski zawarł z Instytutem Wydawniczym *Biblioteka Polska* w Warszawie na napisanie w ciągu dwóch lat do „Biblioteki Naukowej” książki *Historia filozofii* (40 arkuszy druku małej ósemki); umowa nigdy nie została przez Twardowskiego zrealizowana.
- 28.12. Zmarł Aleksander Raciborski, „zaczynny człowiek” – poprzednik Twardowskiego na Katedrze Filozofii Uniwersytetu Lwowskiego.

1921

◇ Brat Twardowskiego, Juliusz, został prezesem Autriacko-Polskiej Izby Handlowej.

- 3.01. Twardowski wznowił wykłady po półrocznej przerwie. W *Dziennikach* odnotował w związku z pierwszym wykładem: „Wykład ten [...] poświęciłem przemówieniu wstępnemu o potrzebie intensywnej pracy i ustaleniu właściwej skali oceny pracy umysłowej i kultury duchowej. Poświęciłem też wyrazy czci wszystkim, co w obronie ojczyzny walczyli.”
- 6.01. Urodziła się we Lwowie pierwsza wnuczka Twardowskiego, Maria Kazimiera Ajdukiewicz.

- 7.01. Odbyły się pierwsze ćwiczenia Twardowskiego, będące wstępem do Seminarium Filozoficznego
- 25.01. Podano do wiadomości, że Twardowski został wybrany na członka i wiceprezesa Komitetu Daru Honorowego dla Jana Kasprowicza.
- 4.03. Twardowski otrzymał dar pieniężny od „przeszło pięćdziesięciu” studentów Uniwersytetu Lwowskiego w wysokości 3000 marek polskich z zaznaczeniem, że może je przeznaczyć na cel, który uzna za stosowny.
- 15.04. Z inicjatywy Twardowskiego *Ruch Filozoficzny* rozpiisał konkurs im. Karola Frenkla na pracę pt. „Pojęcie normy etycznej”; brak wiadomości, jakie były wyniki tego konkursu.
- W końcu tygodnia 29.05 Twardowski miał być w Warszawie.
- 29.05. Twardowski został członkiem zasłużonym *h.c.* Kasy im. Mianowskiego w Warszawie.
- Przed 15.08 Twardowski zainicjował w senatach akademickich akcję pomocy materialnej na rzecz Towarzystwa Domu Zdrowia *Pomoc Bratnia* w Zakopanem.
- 10.09. Średnia córka Twardowskiego, Aniela, wyszła we Lwowie za mąż za Józefa Tomczaka; Aniela poznała się ze swoim przyszłym mężem w szpitalu, gdzie prowadziła bibliotekę, a on odwiedzał swego ранego przyjaciela.
- 14-23.10 Twardowski brał udział w konferencjach ministerialnych w Warszawie.

1922

◇ Twardowski – jako redaktor *Ruchu Filozoficznego* – rozpiisał w nr 7-8 rocznika V (1921-1922) konkurs dla studiujących filozofię na jeden z dwóch tematów: „W sprawie wzajemnego stosunku trybów sylogizmu” lub „Analiza psychologiczna zazdrości”; brak wiadomości, jakie były wyniki konkursu.

- 4.01. Twardowski wziął udział w I posiedzeniu Komisji Pedagogicznej Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w Warszawie.
- 21.06. Urodził się we Lwowie pierwszy wnuk Twardowskiego, Bronisław Ajdukiewicz.
- 12.09. Urodził się w Biesiekierzu drugi wnuk Twardowskiego, Andrzej Tomczak; przy narodzinach była żona Twardowskiego; sam Twardowski był ojcem chrzestnym Andrzeja; ofiarował mu z tej okazji złoty krzyżyk i zegarek.
- 11/12.10. Twardowski zatrzymał się w Warszawie w drodze do Biesiekierza (gdzie jechał na chrzciny i aby odebrać żonę).
- W listopadzie nastąpiło przeniesienie Seminarium Filozoficznego i Zakładu Psychologii (Eksperymentalnej) do gmachu posejmowego; Seminarium Filozoficznego otrzymało w nowym gmachu pomieszczenie na bibliotekę, lektorium, salę posiedzeń, gabinet Twardowskiego i pokój asystencki.

1923

- 4.02 Twardowski podczas uroczystości otwarcia Domu Akademickiego im. Kasprowicza we Lwowie wygłosił przemówienie w imieniu Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Józefa Mikułowskiego-Pomorskiego; w nowym gmachu uniwersyteckim – w klatce schodowej – odsłonięto tablicę poświęconą pamięci studentów Uniwersytetu Lwowskiego poległych w wojnie.
- 10.03 Twardowski uczestniczył w konferencji w Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w Warszawie w sprawie uproszczonych egzaminów nauczycielskich.

- 13.03 Twardowski otrzymał z okazji 25-lecia działalności naukowej nagrodę w wysokości 66 000 marek od Wydziału Historyczno-Filozoficznego Towarzystwa Naukowego we Lwowie.
- 8/9.04 Twardowski wyjechał na tydzień do Warszawy, ale 10.04 pojechał „znowu” do córki Anieli, a 13.04 był z powrotem w Warszawie.
- 19.04. Ponieważ rozpisany 15.04.1921 konkurs „nie udał się”, *Ruch Filozoficzny* rozpiął konkurs – ogólnie – z dziedziny etyki naukowej lub jej historii; brak wiadomości, jakie były wyniki tego nowego konkursu.
- 10-13.05. Twardowski zagał i zamknął I Polski Zjazd Filozoficzny we Lwowie; wygłosił na nim dwa referaty: „Przykład wpływów wyobrażeń słuchowych na wzrokowe” (w Sekcji Psychologii) i „Z logiki przymiotników” (w Sekcji Logiki).
- 2.07. Twardowski wziął udział w posiedzeniu Rady Naukowej Kasy im. Mianowskiego w Warszawie.
- 29.09. Najstarsza córka Twardowskiego, Helena, wyszła we Lwowie za mąż za Longina Dudryka (Darlewskiego).

1924

- 17.02-9.03. Twardowski przebywał „w sprawach urzędowych” w Warszawie.
- 9-24.04. Twardowski ponownie przebywał w Warszawie.
- 18.04. Urodził się we Lwowie trzeci wnuk Twardowskiego, Jerzy Tomczak.
- 19.04 Odbyło się Walnym Zebraniu Komisji Pedagogicznej Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Warszawie, na które Twardowski został zaproszony; Twardowski podjął się „prywatnie i poufnie” konsultować pod względem stylistycznym przygotowany przez Tadeusza Łopuszańskiego projekt rozporządzenia o egzaminach magisterskich i doktorskich.
- 13.05. Twardowski przedstawił w Towarzystwie Naukowym we Lwowie referat pracy Romana Ingardena „O pytaniach esencjalnych”, przyczyniając się w ten sposób do jego habilitacji.
- 30.06-1.07 Twardowski był w Poznaniu na 80-ych urodzinach matki (która mieszkała u młodszej siostry Twardowskiego, Malwiny).
- 19-27.10. Twardowski Przebywał w Warszawie – i przez dwa dni w Biesiekierzu.
- 24.10. Twardowski wziął udział w posiedzeniu Rady Naukowej Kasy im. Mianowskiego w Warszawie.
- 16.11. UL nadał tytuł doktora *h.c.* abpowi Bolesławowi Twardowskiemu.

1925

- 20.01. Urodził się we Lwowie czwarty wnuk Twardowski, Jan Darlewski.
- W VI Twardowski został wybrany zastępcą prodziekana Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Lwowskiego.
- 17.10. Nie wziął udziału w posiedzeniu Rady Naukowej Kasy im. Mianowskiego w Warszawie i w liście do prezydium Kasy z 9.10 zrezygnował z funkcji przewodniczącego i członka Komisji Rewizyjnej, uzasadniając to obowiązkami związanymi z prezesostwem Komisji Egzaminacyjnej dla Kandydatów na Nauczycieli Szkół Średnich.
- 12.12. Inauguracja nowego rektora Uniwersytetu Lwowskiego – Edwarda Porębowicza; po kilkuletnim bojkocie Uniwersytetu powrócili do niego studenci ukraińscy.

27.12. Twardowski wziął udział w wiecu na ratuszu w sprawie zbiórki złota „na podkład skarbu państwa”.

- 31.12. Twardowski zrzekł się funkcji prezesa Komisji Egzaminacyjnej dla Kandydatów na Nauczycieli Szkół Średnich we Lwowie oraz z funkcji dyrektora Komisji Egzaminacyjnej dla Kandydatów na Nauczycieli Duklasowych i Wyższych Szkół Handlowych.

1926

◇ Twardowski wszedł do Komitetu im. Ludwika Finkla (ds. wybicia medalu na jego cześć).

- 25.01. Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenie Publicznego odwołało Twardowskiego – na jego prośbę – z prezesury Komisji Egzaminacyjnej dla Kandydatów na Nauczycieli Szkół Średnich; Twardowski złożył urząd 30.03.

- 28.03-1.04 i 8-9.04. Twardowski przebywał w Warszawie.

- 30.03. Twardowski wziął udział w posiedzeniu Komitetu Organizacyjnego II Polskiego Zjazdu Filozoficznego w Warszawie.

- 31.03. Twardowski wziął udział w konferencji Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenie Publicznego w sprawie magisterium z nauk filozoficznych.

- 17.04. Twardowski został ponownie wybrany na jednego z wiceprezesów Związek Polskich Towarzystw Naukowych we Lwowie.

- 2.05. Twardowski został członkiem *Academia pro Interlingua*.

- 17-18.07. Twardowski przebywał w Warszawie.

- 1(2?)-3.08 Twardowski był w Poznaniu u pp. Stefanostwa Błachowskich.

- 18/19.08 Twardowscy w drodze z Biesiekierza do Poronina zatrzymali się w Częstochowie.

- 16-23.12. Twardowski przebywał w Warszawie; wziął udział w posiedzeniu Komitetu Wykonawczego II Polskiego Zjazdu Filozoficznego, Komisji Rewizyjnej i Rady Naukowej Kasy im. Mianowskiego oraz w audiencji u Kazimierza Bartla w sprawie tworzenia nowych katedr (w tym dla Kazimierza Ajdukiewicza).

- 18.12. Twardowski został wybrany prezesem Rady Naukowej Kasy im. Mianowskiego.

- 20.12. Urodziła się we Lwowie druga wnuczka Twardowski, Ewa Darlewska.

◇ Twardowski zaczął regularnie zatrudniać stenografkę.

- 11.02. Powstał Komitet Uczczenia Jubileuszu Leona Pegrażyckiego w Warszawie, do którego wszedł także Twardowski.

- 16 i 23.02. Odbył się pierwszy egzamin magisterski z filozofii; pierwszą egzaminowaną (z wykimieniem pozytywnym) była Maria Jędrzejewska; ostateczny egzamin: 20.12.

- 4.03. Twardowski otrzymał od członków Seminarium Filozoficznego „wspaniałe radio czterolampowe”. Ponieważ się psuło – 8.04 zostało zamienione na nowe.

- 22.03. Nadeszły pierwsze egzemplarze medalu Ludwika Finkla.

- 9.04. W hotelu George’a Twardowski w imieniu przyjaciół wznosił toast za Ludwika Finkla.

- 25.10. Twardowski przedstawił w Towarzystwie Naukowym we Lwowie referat pracy swego ucznia, Tadeusza Witwickiego. „O reprezentacji czyli o stosunku obrazu do przedmiotu odtworzonego.

- 11.04. Zapadła decyzja o zawieszeniu w sali posiedzeń Rady Wydziału Filozoficznego fotografii byłych dziekanów (w tym Twardowskiego).

- 26-29.05. Twardowski przebywał w Warszawie, gdzie wziął udział w posiedzeniach Komisji Rewizyjnej, a następnie Rady Naukowej Kasy im. Mianowskiego (27-28.05), oraz w rozmowach w sprawie katedr dla Kazimierza Ajdukiewicza i Mieczysława Kreutza, a także funduszy na *Ruch Filozoficzny*.

- 10.06. Na wniosek Władysława Abrahama wybrano Twardowskiego na członka czynnego Polskiej Akademii Umiejętności.
- 26.08. Twardowscy odwiedzili na Łyczakowie Cmentarz Orłąt i Górkę Powstańców 1863.
- 7.09. Twardowski wygłosił przemówienie powitalne na otwarciu I Zjazdu Matematyków Polskich.
- 18-29.09. Twardowski przebywał w Warszawie, gdzie wziął udział w Zjeździe Kółek Filozoficznych oraz w II Polskim Zjeździe Filozoficznym, który zagaił (23.09) i zamknął (28.09).
- 25.10. Twardowski przedstawił w Towarzystwie Naukowym we Lwowie referat pracy swego ucznia, Leopolda Blausteina, „Husserlowska nauka o akcji, treści i przedmiocie przedstawienia”.

1928

- 25.02 Twardowski przyjął zaproszenie do Komitetu Wydziału Historyczno-Filozoficznego Polskiej Akademii Umiejętności ds. Wydania Polskiego Przekładu Dzieł Arystotelesa.
- 29.02-4.02. Twardowski przebywał w Krakowie na Walnym Zgromadzeniu Polskiej Akademii Umiejętności.
- 30.03. Z inicjatywy Twardowski złożono wieniec na grobie Tadeusza Rutowskiego na Łyczakowie.
- 10-14.05. Twardowski przebywał w Warszawie, na posiedzeniu Komisji Rewizyjnej (11.05) i Rady Naukowej (12.05) Kasy im. Mianowskiego.
- 12.05. Twardowski wziął udział w zebraniu tereźjańczyków w Kawiarni Ziemiańskiej w Warszawie.
- 17.05. Twardowski przemawiał na otwarciu Pracowni Psychometrycznej w Muzeum Technicznym.
- 7-10.06. Twardowski przebywał w Krakowie z okazji posiedzenia Polskiej Akademii Umiejętności.
- 9.09. Twardowski przebywał w Łodzi.
- 16.09. Twardowski przebywał w Piątku.
- 27.09. Rada Ministrów przyznała Twardowskiemu Medal Dziesięciolecia Odzyskanej Niepodległości.
- 4-25.10. Twardowski przebywał trzy tygodnie w lwowskiej Klinice Chorób Wewnętrznych Romana Renckiego, gdzie poddał się „kuracji ze względu na cukrzycę” (leczenie insuliną); był tam pod opieką siostry Czeżowskiego, Zofii.
- 10.11. Twardowski na podstawie dekretu Prezydenta Rzeczypospolitej otrzymał Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski; Krzyż został mu wręczony przez wojewodę lwowskiego 17.04.1929.
- 13.12 Twardowski zgodził się być członkiem-założycielem Naukowego Towarzystwa pedagogicznego w Krakowie; z tej okazji był w Krakowie; spacerował po mieście i odwiedził m.in. na Wawelu.

1929

◇ Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie rozpiisał w r.ak. 1929/1930 konkurs na temat „Patriotyzm – analiza psychologiczna z uwzględnieniem Karola Libelta „O miłości ojczyzny” i Kazimierza Twardowskiego „O patriotyzmie””. Zgodnie z ogłoszeniem: „Należy zbadać i przedstawić splot dyspozycji psychicznych i

odpowiadających im przeżyć, objętych nazwą patriotyzmu lub miłości ojczyzny, podać warunki ich powstania i rozwoju, nie pomijając pospolitszych form niewłaściwych. Objąść rzecz stosownymi przykładami z życia i historii. Przy określeniu pojęć patriotyzmu i miłości ojczyzny oprzeć się na podanych rozprawkach” (*Ruch Filozoficzny* 210b). ◊ W pierwszym i drugim tryestrze r. ak. 1929/1930 Twardowski uzyskał częściowy urlop, a od trzeciego tryestru – przeniesienie w stan spoczynku.

- 5.02. Uniwersytet Warszawski przyznał Twardowskiemu doktorat *h.c.*
- 12.02. Odbyły się obchody 25-lecia Polskiego Towarzystwa Filozoficznego we Lwowie; Walne Zgromadzenie Towarzystwa nadało Twardowskiemu tytuł członka honorowego.
- 14.02. Tadeusz Kotarbiński – w imieniu Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu warszawskiego – wręczył Twardowskiemu dyplom doktora *h.c.*
- 4.03. Na imieniny od byłych i aktualnych uczniów Twardowski otrzymał dar (1535 zł) na Fudusz Wydawniczy *Ruchu Filozoficznego*.
- 6-8.04. Twardowski w Krakowie wziął udział w posiedzeniu Polskiej Akademii Umiejętności.
- 16.04. Twardowski przedstawił w Towarzystwie Naukowym we Lwowie referat pracy swojej uczennicy, Izydory Dąbskiej, „Teoria sądu Edwarda Gobłota”.
- 27.05. Twardowski wniósł do Rady Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Lwowskiego podanie o przeniesienie go w stan spoczynku.
- 30.05-1.06. Twardowski uczestniczył w posiedzeniu Rady Naukowej Kasy im. Mianowskiego w Warszawie; był to pierwszy wyjazd po pobycie w lwowskiej Klinice Chorób Wewnętrznych w końcu 1928.
- 7-8.06 Twardowski uczestniczył w posiedzeniach Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie.
- 29.06. Twardowski z żoną oglądał na Persenkówce „pomnik poległych w walce o Lwów w roku 1918”.
- 22.09. Twardowski wziął udział w obchodzie trzechsetnej rocznicy urodzin króla Jana Sobieskiego (pod jego pomnikiem) i przy poświęceniu Miejskiego Muzeum Historycznego w Czarnej Kamienicy.
- 2.10. Twardowski rozpoczął wykłady w Uniwersytecie Lwowskim.
- 10.11. Twardowski wziął udział w akademii żydowskiego Towarzystwa Studentów Filozofii ku czci Mosesa Mendelssohna.

1930

- 24.01. Rada Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego Uniwersytetu Lwowskiego – wbrew opinii Twardowskiego, Tadeusza Kotarbińskiego, Stanisława Leśniewskiego i Jana Łukasiewicza – powierzyła Katedrę Logiki nie Alfredowi Tarskiemu lecz Leonowi Chwistkowi.
- 19.02 Twardowski przyjął członkostwo w Radzie Patronatu nad Młodzieżą Rękodzielniczą we Lwowie (przy Instytucie Technologicznym)
- 3.03. Twardowskiemu i jego żonie osobiście złożyły życzenia imieninowe trzy córki i „pół tuzina wnucząt”.
- 4.03. Twardowski od ostatniej generacji uczniów-doktorów otrzymał na imieniny „mały biust Sokratesa w brązie na czarnym postumencie, do ustawienia na biurku”.
- 27.03. Twardowski odbył swój ostatni wykład jako profesor czynny; zamykał on kurs *Wstępu do psychologii*.

- 26-27.04. Twardowski wziął udział w Krakowie w posiedzeniu Komisji Polskiej Akademii Nauk dla *Corpus philosophorum medii aevi*.
- 30.04. Twardowski został przeniesiony w stan spoczynku.
- 29.05-2.06. Twardowski wziął udział w posiedzeniach Kasy im. Mianowskiego – w szczególności w posiedzeniu Rady Naukowej (31.05) i został wybrany na przewodniczącego Rady na następne dwa lata; był to – jak się okazało – jego ostatni pobyt w Warszawie.
- 4.06. Prezydent Rzeczypospolitej wydał dekret o mianowaniu od 30.06 Twardowskiego na profesora honorowego Uniwersytetu Lwowskiego.
- 7.06 Twardowski został wybrany na Walnym Zgromadzeniu na pierwszego wiceprezesa Wydziału Wykonawczego Związku Polskich Towarzystw Naukowych we Lwowie (zrzeszającego 39 towarzystw i bibliotek lwowskich).
- 11-12.06. W Krakowie Twardowski wziął udział w posiedzeniu Wydziału Historyczno-Filozoficznego Polskiej Akademii Umiejętności.
- 16.06. Byli uczestnicy Seminarium Filozoficznego Twardowskiego wręczyli mu adres na pergaminie i oprawny w skórę album z podpisami tych uczniów – z okazji mianowania Twardowskiego na profesora honorowego Uniwersytetu Lwowskiego.
- 24.08. Twardowski odwiedził miasto Piątek.
- 1.10. Twardowski rozpoczął pierwszy wykład jako profesor honorowy Uniwersytetu Lwowskiego; otwierał on kurs *Historii filozofii w zarysie*.
- 4.10. Twardowski zauważył, że w niektórych salach Uniwersytetu Lwowskie rozwieszono w czasie wakacji krzyże; rozpoczął przeciw temu (nieudaną) kampanię.
- 18.10. Twardowski wznowił prace Kółka Filozoficznego, które działalność zamarła w 1917.
- 29.10. Senat Uniwersytetu Poznańskiego na wniosek Rady Wydziału Humanistycznego (21.05) nadał Twardowski tytuł doktora *h.c.* Uniwersytetu Poznańskiego.

1931

- 11.01. Uczniowie Twardowskiego wręczyli mu medal pamiątkowy *Discipulorum amor et pietas*, zaprojektowany przez Władysława Witwickiego.
- 18.02. Twardowski z żoną oglądali w pokoju rektorskim Uniwersytetu Lwowskiego ramy portretu Twardowski zrobionego przez Władysława Jarockiego.
- 30.04. Twardowski – w charakterze profesora honorowego Uniwersytetu Lwowskiego – miał ostatni wykład kursowy *Historii filozofii w zarysie*. Oto ostatnie zdania tego wykładu – poświęcone schyłkowi średniowiecza: „Znowu zaznaczyło się przeciwieństwo realizmu i nominalizmu umiarkowanego. Realisci główną siedzibę mieli w Uniwersytecie Padewskim i za mistrza obrali sobie Arystotelesa, studiując go [bądź] w duchu komentarzy Awerroesa, [...] bądź Aleksandra z Afrodyzji; stąd [mówiono o nich]: awerroiści i aleksandryści. Nominalizm siedział głównie w Uniwersytecie Paryskim i opierał się na Ockhamie; wyjął się w bezpłodnych dysputach, ale przynosił też niejedną cenny przyczynek. Równocześnie jednak już przygotowywał się nowy zupełnie duch i okres. Szukanie nowych dróg zaprowadziło umysły do filozofii starożytnej – widzianej [już] nie przez pryzmat wieków średnich. Złożyły się na to i okoliczności natury zewnętrznej, ułatwiające teo poczynania...”
- 21.06-5.08. Twardowski przebywał ponownie w lwowskiej Klinice Chorób Wewnętrznych – z powodu artretyzmu i podwyższonej gorączki.

1932

- 29.05. Rada Naukowa Kasy im. Mianowskiego nadała Twardowski godność członka zasłużonego *h.c.* Kasy.
- 18.08. Zmarła we Lwowie matka Twardowski, Malwina; pochowana została w grobie męża, Piusa.
- 20.11. Twardowski – z powodu złego stanu zdrowia – zrezygnował z członkostwa w Wydziale Wykonawczym Związku Polskich Towarzystw Naukowych we Lwowie.
- 21.11. W Auli Uniwersytetu Lwowskiego wręczono Twardowskiemu dyplom doktora *h.c.* Uniwersytetu Poznańskiego. Z tej okazji Twardowski wygłosił swój „testament życiowy”: odczyt *O dostojęństwie uniwersytetu*.
- 12.12. Kazimierz Périer wykończył nagrobek rodziców Twardowskiego.

1933

- 25.01 Twardowski został poinformowany, że Komitet Wydziału Historyczno-Filozoficznego Polskiej Akademii Umiejętności ds. Polskiego Przekładu Dzieł Arystotelesa przekształcił się w Komitet do Tłumaczeń Klasyków Filozofii.

1934

- ◇ Prawdopodobnie po raz pierwszy pojawia się w druku termin „Szkoła Lwowsko-Warszawska”.
- 12.04. Twardowski był obecny na Walnym Zgromadzeniu Związku Zawodowego Profesorów Szkół Akademickich we Lwowie.
- 22.05. Twardowski przedstawił w Towarzystwie Naukowym we Lwowie referat swego ucznia, Tadeusza Witwickiego, „O reprezentacji czyli o stosunku obrazu do przedmiotu odtworzonego”.
- 6.08. Twardowski z żoną oglądał nowo postawiony kościół Matki Boskiej Ostrobramskiej na górnym Łyczakowie (fundatorem tego kościoła był abp Bolesław Twardowski).

1935

- ◇ Twardowski zainicjował wydawanie *Studia Philosophica* i został współredaktorem pisma.

1936

- 14.04. Wysłany został do Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Twardowski program filozofii dla liceum ogólnokształcącego opracowany na prośbę Ministerstwa przez Twardowskiego (we współpracy z Kazimierzem Ajdukiewiczem i Mieczysławem Kreutzem).
- 26.04. Twardowskiemu przyznana została Nagroda Miasta Łodzi dla Polskiej Nauki za 1936 rok (5000 zł); wręczona została mu w Auli Uniwersytetu Lwowskiego przez delegację z Łodzi dopiero 3.10.
- 28.04. Koło Filozoficzno-Dyskusyjne przy Gimnazjum Koedukacyjnym Czeczyk-Golinkierowej w Pińsku przybrało imię Kazimierza Twardowskiego.
- 24.06. Twardowski, który z powodu złego stanu zdrowia nie wziął udziału w Polskim Zjeździe Filozoficznym w Krakowie, został wybrany na prezesa honorowego Zjazdu.

- 20.10 Z okazji 70-lecia Twardowski otrzymał album z fotografiami 121 uczniów i ich zakładów uniwersyteckich; Tadeusz Kotarbiński wygłosił w Polskim Radio przemówienie o Twardowskim.

1937

◇ Towarzystwo Naukowe Lwowskie przyznało Twardowskiemu nagrodę naukową.

- W liście z 23.04 do Anieli Twardowskiej informuje ją, że jego sekretarką jest Janina Dunikowska.
- 8.05. Twardowski napisał w imieniu Polskiego Towarzystwa Filozoficznego we Lwowie adres do organizatorów IX Międzynarodowego Zjazdu Filozoficznego w Paryżu (*Congrès Descartes*), przypadającego w roku trzechsetlecia opublikowania *Rozprawy o metodzie* René Descartesa;
- 6.08. Adres od Polskiego Towarzystwa Filozoficznego we Lwowie – wykaligrafowany przez Rudolfa Mekickiego – został wręczony organizatorom *Congrès Descartes* przez Władysława Tatarkiewicza. Był to prawdopodobnie ostatni tekst związany z filozofią napisany przez Twardowskiego; symboliczne jest to, że jego pierwsza rozprawa filozoficzna – *Idee und Perception. Eine erkenntnis-theoretische Untersuchung aus Descartes* opublikowana w 1891 – także dotyczyła Kartezjusza.
- 11.02. We Lwowie zmarł Twardowski.
- 14.02. Odbыл się pogrzeb (świecki) Twardowskiego. Do trumny – zgodnie z wolą Twardowski – włożono egzemplarz tekstu *O dostojęństwie uniwersytetu*.
- 5.03. Walne Zgromadzenie Polskiego Towarzystwa Filozoficznego we Lwowie nadało towarzystwu imię Twardowskiego; nowy statut został zatwierdzony przez Wojewodę Lwowskiego 9.04.
- 30.04. W Auli Uniwersytetu Lwowskiego odbyła się akademie żałobna ku czci Twardowskiego; wykonano na niej pieśń Twardowski do słów Friedricha Nietzschego „O Mensch! Gib acht” i do słów Stanisława Brzozowskiego „O przyjdź jesienią”; śpiewała Maria Jędrzejewska przy akompaniamencie Hildy Mieniewskiej-Rzepeckiej; przemówienia wygłosili Tadeusz Czeżowski, Roman Ingarden i Stanisław Lempicki.
- 9.05. Odbyło się posiedzenie Warszawskiego Towarzystwa Filozoficznego wypełnione wspomnieniami o Twardowskim.

1939

◇ Zlikwidowane zostało mieszkanie Twardowskich przy ul. św. Zofii 26. W likwidacji uczestniczyła córka Aniela, dlatego wiele materiałów rodzinnych znalazło się w Biesiekierzu. Jak utrzymywał wnuk Twardowskiego, Andrzej Tomczak, część rzeczy w czasie okupacji niemieckiej zakopano w okolicach biesiekierskiego domu Tomczaków, a część oddano na przechowanie do zaprzyjaźnionych, mieszkających od dawna w okolicy Niemców, dzięki czemu przetrwały II Wojnę Światową.

- 11-12.02. Odbył się I zjazd byłych uczniów Twardowskiego we Lwowie; Kazimierz Ajdukiewicz wygłosił na nim odczyt „O sprawiedliwości”. Uczestnicy zjazdu uchwalili, aby wydać *inedita* Twardowskiego, które jego żona przekazała Polskiemu Towarzystwu Filozoficznemu, Towarzystwo zaś złożyło je w depozycie w Bibliotece Uniwersyteckiej we Lwowie; na przewodniczącego komitetu wydawniczego wybrano Romana Ingardena. Ustalono, że następny zjazd odbędzie się w... 1940 roku.

1945

- 21.08. Umarła we Lwowie żona Twardowskiego, Kazimiera.

1959

- 26.01. Z inicjatywy Kazimierza Ajdukiewicza odbyła się konferencja z udziałem Tadeusza Czeżowskiego, Romana Ingardena, Bogdana Nawroczyńskiego, Seweryny Romahnowej i Marii Uklejskiej, na której dokonano wyboru Komitetu Wydawniczego pism Twardowskiego w składzie: Ajdukiewicz, Czeżowski, Izydora Dąbska, Daniela Gromska, Ingarden, Maria Lutmanowa i Helena Słoniewska.
- 6.02. Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Filozoficznego powołał Komitet Wydawniczy Pism Kazimierza Twardowskiego w składzie: Ajdukiewicz, Czeżowski (przewodniczący), Dąbska, Gromska, Ingarden, Lutmanowa, Słoniewska i Tadeusz Witwicki.
- 12.02. Odbyło się pierwsze zebranie Komitetu Wydawniczego z udziałem Ajdukiewicza, Czeżowskiego, Gromskiej, Tadeusza Witwickiego oraz Janusza Krajewskiego i Władysława Tatarkiewicza jako gości.

1960

- 8.04. Komitet Wydawniczy (bez Ajdukiewicza i Lutmanowej) przyjął, że układ wydawanych pism Twardowskiego będzie następujący: (1) Filozofia w ogóle. (2) Historia filozofii. (3) Logika i metodologia. (4) Psychologia. (5) Teoria poznania. (6) Organizacja życia filozoficznego. (7) Nauczanie filozofii. Ponadto w oddzielnym tomie ukazałyby się pisma niemieckie Twardowskiego.

1991

- 10.10. Poczta Polska wprowadziła do obiegu znaczek pocztowy poświęcony Twardowskiemu.

1999

- 15.12. Udostępniony został nowy gmach Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego. W westybulu umieszczona została Kolumnada Filozofów, na której znalazły się cztery betonowe rzeźby dłuta Adama Myjaka, przedstawiające postaci: Kazimierza Twardowskiego, Jana Łukasiewicza, Alfreda Tarskiego i Stanisława Leśniewskiego.

2016

- 11.02. We Lwowie zaingurował swą działalność Lwowskie Towarzystwo Filozoficzne im. Kazimierza Twardowskiego.

2020

- 9.06. W Uniwersytecie Warszawskim powstało Centrum Badań nad Tradycją Szkoły Lwowsko-Warszawskiej.

